

Становище за дисертация на тема „Когато думите не стигат. Взаимодействия между текст и рисунка в англоезичния графичен роман (XX – XXI век)“ на Ирина Здравкова Каракехайова, свободен докторант по професионално направление 2.1. Филология (Литература на народите на Европа, Америка, Азия, Африка, Австралия – Западноевропейска литература) към катедра "Теория на литературата", ФСФ, СУ "Св. Климент Охридски" от проф. Божидар Стоянов Бояджиев, р-л на Ателие № 5, катедра „Живопис“, ФИИ, НХА

Интерес към проблематиката и взаимодействието на изображението и текста върху двуизмерна плоскост стават причина за изследователските усилия на Ирина Каракехайова. Като художник, който започва пътя си в изкуството от началната точка на образователния художествен процес, т. е. преминава през специалностите сценография и живопис съответно в бакалавърската и магистърска образователни степени в НБУ, тя се насочва към творческите хоризонти на конвергиращи художествени форми и хибридни изразни средства. Бих искал да обърна внимание и да започна от именно тези артистични черти от нейния творчески характер и манталитет. Би било напълно резонно да припомня характера на нейното "живописно" дипломиране, на което имах удоволствието да бъда свидетел и което давам за пример като оригинално и типично постмодерно. Без да го преразказвам, разбира се, отбелязвам еkleктичeската среща на композиционни елементи от арсенала на живописиста, литературата, инсталацията, хепънинга, сценографията, концептуалното изкуство и др., всички впрегнати в услуга на избраната от нея темата „Портрети на хора и картини“. Нейната склонност да създава авторски гафични творби /книги/ с преплитане на текст и

изображение допълват и обясняват нейната насоченост към фокусиране на вниманието ѝ върху „комиксови произведения“ от високия сегмент на жанра или медията. Иманно те са обекта на изследване на настоящата докторантура. Става дума за пет графични романа: „Животът е хубав, ако не проявиш слабост“ на Сет, „Весел дом“ на Алисън Бекдел, „Bottomless Belly Button“ на Даш Шоу, „Шевове“ на Дейвид Смол, „Пристигането“ на Шон Тан. Държа отново да подчертая, че отношението на Ирина Каракехайова към гореспоменатите творби не е индиферентно и само строго изследователско. То произтича от личния творчески опит и инвенции, за които споменах и от пристрастното харесване на същите. Именно той, емпиричният опит изостря любопитството и интереса на докторантката до степен на изследователското проучване. Разгледаните примери и техните особености изненадват до такава степен, че поставят под съмнение често пъти едностранчивите ни оценки за продуктите на масовата култура.

Представените романи са разгледани по признака на взаимодействието между вербалното и изобразителното начало като в специфичната релация между тях се открива значимостта на разглежданите такива. При Сет е изведен „образът на оградата“ като за целта Ирина класифицира едва ли не всички видове огради, появили се в рисунките, тяхната смислова характеристика и как те работят заедно с текста в името на предадените съдържания, внушаващи отчуждението на главния герой. Сложна схема – диаграма, предложена и изпълнена от докторантката обяснява за „Весел дом“ огромното множество от интертекстуални връзки и тяхното преплитане в текстовата и изобразителната част на панела. „Bottomless Belly Button“ на Даш Шоу ѝ дава основание да търси така наречения трети смисъл за който говори Ролан Барт и да го намира някъде между редовете и изображенията. Фокус на нейните анализи с адрес романа „Шевове“ на Дейвид Смол са едрите

планова в тяхната „кинематографическа“ и смислова импозантност, а романът "Пристигането" е само привидно безсловесен. В този случай думите напират въображаемо през емоциите или поетическите нагласи на читателя. За да се докосне до спецификата на всеки автор в подхода му към разказа Ирина Каракехайова сътворява сложен и по нейните думи еkleктичен методологически апарат. Тя се позовава на автори от областта на литературата, философията и специалисти от обхвата на медията комикс, спира се на парадоксални примери, когато писателят става художник и обратно и неусетно стикова един арсенал от средства за опериране в областта на слабо познатия и проучен у нас англоезичен графичен роман, поставен в определени от нея времеви и пространствени рамки.

Като отчитам ясното структуриране на дисертацията и нейната отчетлива композиция бих отбелязал високото равнище на коментар и интерпретация на съдържателния състав на докторантурата, които на места притежават дори и изкуствоведски нюанс и това е така защото в лицето на Ирина имаме изследовател и художник едновременно, който от своя страна се занимава с оценки за изкуство. За да се предпази от основателни или неоснователни упреци авторката прави редица уговорки и така трасира вектора на нейното изследователско движение в избраната посока.

Систематизацията, методологическата функционалност и твърде високите изисквания по отношение на бинома текст – изображение са ревностно защитени и представляват единствена по рода си подредена картина на такъв тип знание у нас.

Авторката прави с известни уговорки преглед на конструктивното устройство на комикса, нещо не напълно задължително от гладна точка на

целите и задачите на труда, но напълно полезно от гледна точка на образователните хоризонти, към които е естествено да се среми всеки млад изследовател.

Тя се позовава и приема за точни и ясни онези източници, които подреждат компонентите, елементите и принципите на организация в художественото произведение именно така както са коментирани в докторантурата. Мисля, че и в това отношение Ирина Каракехайова работи и достига до „слагането на ред“ в материя, която остава ключова за постигането на адекватни анализи, съотнасяни, разбира се, към целита на изследването и неговите особености. Емил Зола през литературен образ определя „Произведението на изкуството като природа, видяна през призмата на един темперамент“. Сходна логика направлява авторката към художническите и научни анализи по темата. Заслужава да се отбележи, че заедно с търсените и намерени характеристики и фактори за появата на артистична амалтама от текст и изображение е изтиглен паралел към художествената обективизация на авторите на разглежданите графични романи, което допълнително обогатява сложната картина на дисертационното съдържание.

В заключение бих отбелязал, че „проучването представлява оригинална гледна точка към проблемите на творческия процес и резултат в разглежданата област и разбира се, към убежната точка на вербалното и образното. Що се отнася до формулираните от докторантката приноси на дисертационния труда, напълно се солидаризирам с тях, приемайки самооценката на Ирина Каракехайова за достоверна.

Смятам постигнатия резултат в рамките на **дисертационния труд на Ирина Каракехайова на тема „Когато думите не стигат. Взаимодействия между текст и рисунка в англоезичния графичен роман (XX – XXI век)“**

за особено успешен както в научен така и в образователен план и предлагам на компетентното Научно жури да присъди научната и образователна степен „Доктор“ на Ирина Каракехайова.

Проф. Божидар Бояджиев